

megye két települése: Vizanta és a Măreșești melletti – eddig a folklór és néprajztudósaink által még nem ismert – Garofa lakosai képviselték. Régi stílusú népdalaik, a csodálatosan szép *Madarka, madarka ne zavard a vizet...* ballada a kecsetiesek és leleiek mellett az est fénypontját jelentették.

Különben egy sokat hangoztatott tétel dőlt meg a kecseti táncrend bemutatkozásával. Néptáncszakembereink általános véleménye az volt, hogy a székelyföldi néptáncok viszonylag újabbak, ezért kevésbé értékesek. A kecseti táncok bemutatása éppúgy, mint a tavalyi találkozón látott – s azóta a székelyudvarhelyi Siculus táncházba bevezetett – gagy, vagy a lövétei leánykörtánc a további és mielőbbi kutatások fontosságára is figyelmeztet.

Lőrincz György

(Utunk, 1980/26. 7. – 1980. június 27., péntek)

Tények és kérdőjelek

A táncházmozgalomról

Táncolni jó. Táncolni igazi, emberi öröm. A táncban a tér és ritmus dimenzióiba behelyezett ember önmagát fogalmazza meg. Az egyéniség megnyilatkozásán túl, szükség van a társra is, akivel párt alkothat, s így megteremtődik az érzéki-érzelmi közeledés lehetősége. A tánc a fiatalok alapvető pszichikai-szociális életfolyamata, és nem egyszerű szórakozási forma. Régebb is volt, ma is van számtalan olyan fiatal, aki semmilyen műkedvelő tevékenységet nem végez, mondhatni semmi sem érdekli – de olyan, aki nem táncol rendszeresen, nagyon kevés akad.

A történelmi korszak, a társadalmi hovatartozás, s ezen belül a változó divatok határozták meg; kik, mit, hogyan táncolhatnak – és hogyan szerveződnek, zajlanak le a táncalkalmak, hogyan működik az „etikett”. Szabályoknak létezniük kell: a mindenkor táncoló közösségekben kialakultak a kommunikációs kánonok, megfogalmazódott a viselkedésnyelv, s éberrel kellett ügyelni a kommunikációs (és hagyományozódási ez esetben) zavarok (perturbációk, devianciák) elkerülésére, magának a tevékenységnek a lényeges pontjait megkérdőjelező, módosító kísérletek leszerezésére. Szertartásmesterek, tánctanárok, előtáncosok, táncház-gazdák – no meg a közösség aktív közvéleménye ellenőrizte a viselkedési normák betartását. Megvoltak az újítók is: ők kreálták a divatot. A tömeg pedig kitöltötte a normák szabta teret: szórakozott.

A múlt század kelet-európai parasztfiataljának a tánc egész életére kiható, alapvető fontosságú egyén – közösség, egyén – pár viszonyok megtanulásának-kialakításának az alkalmá is volt. Vagyis mindkét nembeli nemzedéktársak közös szórakozása, az egyén önkifejezésének-önmegvalósításának (férfitáncok) a normája; de

leginkább: alkalom a nemek közeledésére. Akárcsak a munka vagy az ünnepek, kötelező volt: a közösségből zárta ki – távlatilag is – magát az, aki ezt nem vette figyelembe. Hiszen a kötött paraszti életrend pontosan meghatározta a szórakozás idejét és jellegét is: évszázadok, nemzedékek sokasága életével valósította meg, emelte ezt hagyománnyá. Amikor szórakozott ez a közösség, akkor teljes lényével ezt tette, és nem közvetlenül a földdel, a természettel küzdött, hanem a közösségérzés kialakításáért, az önaffirmációért, a párkereséssel a biológiai fennmaradásért – azaz az ebben a világban megvalósítható totalitásért. Kultúramegtartó s -fejlesztő, az érzelmi teret megszervező tevékenység volt ez. Létfontosságú, már csak azért is, mert ha a parasztságnak volt is véleménye az életéről, volt is világnézete – nem volt írásbelisége, s így az ilyen tanulási-örökítési alkalmaknak fokozott jelentőségük lehetett.

Ha a parasztleányok összeálltak, egy házat kibéreltek, pálinkát vettek, zenészeket fogadtak, s

táncházba hívták a lányokat,

nem tevékenységet választottak, csupán az életkorral járó tartalmak kiépítésére-kiteljesítésére egy formát. A tevékenység: adott, szükségszerű volt.

És íme, nem kényszerítve, hanem szabadidő-tevékenységnek választva, városi fiatalok között terjed ez a szórakozási forma: a táncház. Erről a jelenségről szeretnék szólni. Talán pontatlanul, talán elfogultan: hiszen belülről, részvevőként tudom csak szemlélni a táncházmozgalmat.

Érdekes jelezni mindjárt az elején

egy paradox jelenséget:

holott a közvélemény az, hogy a fiatalágnak a tánc hagyomány, néphagyomány felé fordulása nagyon hasznos és szükséges dolog, mondhatni nemzetiégi megrendelésre történik, tehát az idősebb nemzedék teljes támogatását élvezi – mégis, a táncházról az első cikkösszeállítás a körön belül levőktől származik. Egyrészt: néhány szimpatizánstól s a néprajzi szakemberektől eltekintve, az idősebb nemzedék nem tulajdonít különösebb fontosságot a jelenségnek, másrészt: a részvevők nem várják meg, amíg kategorizálják őket, igyekeznek vizsgálni, megteoretizálni tevékenységüket.

1976 őszen alakult Kolozsváron az első táncház⁶⁸ – s 1979 augusztusában, a Művelődésben jelent meg a Táncház, kaláka és mi című összeállítás. Filológus hallgatók, táncház-tagok írták, olyanok, akiknek jelenleg ez egyik legfontosabb problémájuk, s ezt nemcsak nemzedéktársaikban, de az idősebbekben is tudatosítani akarják. A leghelyesebb álláspontot, amely tájékozódni segít e mozgalomban, Szócs Katalin fogalmazza meg: „Valaminek egészen a kezdetén állunk.” A II. Táncháztalálkozóan tapasztaltakon kívül, talán erre a gondolatra reflektálva jelenti ki Béres Katalin a Művelődés ugyane számában: „Míntha műfajváltásnak lennénk tanúi közművelődésünk életében.” És ehhez minden bizonnyal a nemzedékváltás is hozzájárul: a Művelődés sem folkdalok kottáját, szövegét közli mostanában az ifjú olvasók számára,

68 Gagy József szintézis jellegű írásából nem derül ki, hogy mire alapozza ezt a megállapítását (lehet, hogy a Katona Ádám 1978-as, *Néptáncaink jó divatja* című írásában közöltekre?), viszont az datált tényállás, hogy Kolozsváron – és így Erdélyben – 1977 februárjában indult az első, közönségnek szervezett táncház.

hanem Pávai István Népi harmóniavilág című sorozatát. Harmincadik évüket taposásák az egykori Siculus-fesztiválok zenészeinek, közönségének nagy része; túlvannak a családalapításon, a megállapodáson; a muzsikusok egy része már nem zenél, a közönség is – jobbik esetben – átpártolt a szimfonikus zenéhez. Az akkori tizenévesek pedig: átpártoltak a táncházhoz. Vagy egyenesen

a táncházmozgalom úttörői

lettek. A Zakariás testvérekről van szó, a Siculus-nagydíjas Harmat együttesről. Zakariás Attila 1975 telén citera hangolású gitáron énekelt a Hol jártál az éjjel cünegemadár című népdalt a kolozsvári Visszhang-fogadóesteken. A kolozsvári Egyetemi Diákközpont magyar nyelvű vezetékés rádiójának szerkesztői, az akkori főszerkesztő, Patrubby Miklós szervezték a fogadóesteket, előbb a filológiai kar, majd más fakultások klubjaiban. Állandó műsorszám volt Csutak Judit ballada-szavalata, Zakariás énekei. 1975 novemberében a Mócok útján levő művelődési házba (itt nyílt meg később az első táncház),⁶⁹ a Harmat koncertjére nagyjából a fogadóestek közönsége jött el. A megszokott folklalok után Zakariásék három moldvai csángó népdalt s egy román börtöndalt énekeltek. Nem népi hangszereken kísérték magukat, de: először hangzott el nálunk fiatal zenészek (s nem hivatásos népdalénekesek) előadásában több népdal. „Lesz még egyszer, lesz kikelet / Hej legények, hej!” – hallgatták a Visszhang-gálaest résztvevői a dalt 1976 tavaszán. S ugyanekkor, ugyanitt énekelt balladákat Panek Katalin, vitatkozott a közönség előtt folkról, népzeneről Pávai István, Simó József (a későbbi Barozda tagjai) és Kostyák Imre (a táncházenész Kostyák Attila és Kostyák Alpár bátyja); népdalokat énekelt Sepsi Dezső. S nemcsak a színpadon – a kulisszák mögött is fokozott hévvel folyt a vita, az elméleti tisztázás: milyen zenekar kísérje (hitelesen) Panek Katalint? A tévéfelvételre falusi paraszzenekart vittek Bukarestbe.

A Harmathoz csatlakozott a hegedűs Sepsi Dezső, Zakariás Erzsébet megtanul gardonyozni, s 1976 őszén már gyimesi csángó népdalszvitjüket adják elő; s ugyane fogadóesten lépett fel Panek Katalin; népdalokat énekelt. Közben megalakult az első táncházenekar, a Bodzafa hm: Székely Levente, Könczei Árpád, Sepsi Dezső, Porzsolt Antal. Most már csak termet kellett keresni, ahol beindulhat a tánctanulás. Ez bizonyult a legnehezebb kérdésnek: a Bodzafa hm Panek Katalinnal együtt fellépett az Ifjúmunkás-matinékon, s próba címén hol a Vasutas klubban, hol a Bábszínház próbatermében sikeredett egy-egy táncház. A törzsközönséget nem kellett oktatni: ezek ugyanis székiek voltak, háztartási alkalmazottak, munkások, akik évtizedek óta kimenőnapokon a Telefonpalota mellett szoktak gyülekezni, s ott a szabad ég alatt énekelnek, összefogózkodva táncolnak. A fiatalok közül pedig csak a leglelkesebbek voltak ott 1976 késő őszén a Mócok útján a klubban,⁷⁰ ahol beindult matiné-próbák ürügyén az első táncház.⁷¹ Akadozott a tánctanítás: állandó oktató nem volt, Könczei

69 A szóban forgó művelődési ház a Monostori úton van, amelyik a kolozsvári Mócok útjának folytatása nyugati irányba.

70 Lásd a 68. lábjegyzetet.

71 A jelen kötet szerkesztőjének véleménye szerint az alakuló és az Ifjúmunkás-matinékra és / vagy Visszhang-fogadóestekre gyakorló / készülő Bodzafa együttes próbáit még nem tekinthetjük szervezett és hirdett nyilvános táncháznak.

Ádám, Kőnczei Árpád vagy a széki táncosok tanítottak alkalmoszerűen, de ez utóbbiak kevés kitarással: táncolni, szórakozni jártak ide, nem volt türelmük elviselni a csetlést, botlást. Inkább ők táncoltak: ezt nézték, tanulták el a fiatalok.

Közben Pávai István és Simó József megalakította Csíkszeredában a Barozda együttest, s beindították az Ifjúsági klubban a táncházat; Székelyudvarhelyen a Siculus klubban alakult táncház, a zenét a Venyige együttes szolgáltatta. Kolozsváron megalakult az Ördögszekér együttes, majd 1978. május 5-én annak a rendje s módja szerint, bevezető beszéddel s diavetítéssel beindul a Vasas klubban egy második táncház; a Harmat s az Ördögszekér zenél itt.

Újabb útjelzők: 1977 novemberében az első Kaláka (ez a tévéműsor a mozgalom legjobbait foglalkoztatja, lépteti fel); 1978 őszén, Székelyudvarhelyen az első Táncháztalálkozó, a különböző tájak öreg táncosainak találkozója a fiatalokkal. Zakariásék megalakítják a Regösök együttest, s táncházat szerveznek Marosvásárhelyen (az Igaz Szó patronálásával) és Sepsiszentgyörgyön. S 1979 májusában Székelyudvarhelyen az eddigi csúcs: a Művelődési Ház, a tévé magyar adása és a Kriterion Könyvkiadó szervezésében II. Táncháztalálkozó. Moldvától Kalotaszegig mindenhol jöttek idős táncosok, énekesek; a néprajzi szimposiumon 16 tudományos dolgozatot mutattak be; mindkét nap előadás volt, utána hatalmas ösztánc. És disszonancia is: úgy tűnik, a fiatalok néprajzi képzésére nem a legmegfelelőbb módszer előadások előtt tudományos dolgozatokat felolvasni (mely dolgozatokat a szép számban összegyűlt néprajzosok, folkloristák nagy figyelemmel hallgatták); inkább a parkban a falusiakkal ismerkedtek, majd előkerült egy zenekar, hát énekeltek, táncoltak. Róluk ugyanis: a városi táncházmozgalomról, szervezési-tánc tanulási kérdésekről, s az alapproblémáról – mennyiben nemzedéki, mennyire távlatos mindez – nem esett szó. Pedig nyilvánvaló: tevékenységük két alapösszetevője: a paraszti közösségi-kulturális hagyományok megismerése, ebből bizonyos formák kiválasztása – és ezek beépítése mindennapi életükbe. E második összetevő legalább olyan izgalmas, mint az első; de

sokkal bonyolultabb, sokkal kevésbé világos.

Mert íme, nem kényszerítve, hanem szabadidő-tevékenységnek választva: városi fiatalok között terjed ez a szórakozási forma: a táncház.

A XX. század városaiban a szabad idő eltöltésének számos változata adódhat. Sokfajta személyi beállítódás is lehetséges, s az adott keretek is sokkal rugalmasabbak, mint a paraszttársadalomban. Lehet válogatni: hiszen, ellentétben a munkával, az emberi tevékenységnek ez az oldala, amely a „szabad idő” kategóriába illeszthető, egyre kevésbé szabályozott. Az lenne az ideális, ha ez a tevékenység az emberi személyiség kibontakozását szolgálná –, de a munkamegosztásban elfoglalt hely, az osztály-, réteghovatartozás erősen meghatározzák e tevékenység formáját, valamint azt, hogy a forma művelődés vagy szórakozás jellegű tartalommal alkot-e egységet.

A fiatalok közül a falusi, parasztszármazású munkások szórakoznak (kocsmá, bál, tévé, mozi); a városi fizikai munkások már ismerik a művelődés lehetőségeit, de kevésbé gyakorolják (klubtevékenység, amatőr csoportok, munkásegyletek); a nem fizikai munkás fiatalok körülbelül egyenlő arányban művelődnek és szórakoznak. A tanulmá-

nyaikat végző diákok, egyetemisták külön csoportot képeznek: a diákok származásuk, valamint iskolájuk jellege (szakiskola, ipari líceum, elméleti líceum) szerint más-más arányban művelődnek és szórakoznak, az egyetemisták pedig a társadalom leginkább művelődésre orientált rétege. A mozgás a két különböző szabadidő-szféra között a szórakozás felől a művelődés felé történik, ezt kéri a társadalmi haladás igénye is. Szükségszerű, hogy új és új formákat találjon magának a művelődés- és önképzésigény – minél hatékonyabb, minél vonzóbb formákat, hogy az általános mozgási (átcsapási) tendencia minél erősebben hathasson. Hiszen minél több olyan emberre van szükség, aki a szórakoztató ipar termékei helyett (vagy legalább: mellett) a művészet adekvát világot mutató alkotását érthesse meg, fogadhassa be, s így értelmet kutató, világot boncolgató kérdéseire ne csak elodázó megnyugtatót, hanem pontos választ kapjon.

Bizonyára ennek a formakeresésnek, az igény meglétének eredménye a hetvenes évek közművelődési eseménye: a táncház. A tevékenység célját Pávai István fogalmazta meg a *Művelődés* 1978. októberi számában: „a cél az, hogy minél több fiatal képességei szerint elsajátítson egy bizonyos mozgáskultúrát, amely ilyen jellegű igényeit kielégíti, s ugyanakkor szorosabban kapcsolja szülőföldjéhez, ahhoz a közösséghez, amelyhez tartozik.” E meghatározás értelmezéséhez, kiegészítéséhez tudni kell, hogy számosan, publicisták, társadalomtudósok vizsgálták a szomszédos magyarországi táncházmozgalmat, s úgy találták, hogy a jelenség úgy értelmezhető, mint a közművelődésnek, ezen belül

az ifjúsági művelődésnek újabb hulláma, újabb útja.

Az ifjúságra jellemző a még nem felnőtt helyzet, s ennek sajátos következményei: jelentkeznek úgynevezett dezintegrációs viselkedésformák, azaz a fiatalok „a velük szemben érvényesnek hirdetett és érvényesnek mondott viselkedési normákat tagadják valamilyen mértékben” (Andrássy Mária – Vitányi Iván: *Ifjúság és kultúra*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1979). Az ebben rejlő pozitívum: „újfajta életformák vagy normák tudatosabb vagy ösztönösebb kereséséről, egyfajta avantgardizmusról van szó” (u.o.). Ez azonban időleges: általában 25 éves kor után, ha megtörténik az úgynevezett „teljes szocializáció” (házasság, munkavállalás, otthonteremtés), életformájuk, kevés kivétellel, az elődökéhez igazodik. Ezen belül pedig a szabadidő-tevékenység is módosul. Amíg iskolás, egyetemista vagy dolgozó, de nem házas fiatal, addig több a szabad ideje, és más rendszerű a szabad idő eltöltése.

Az amatőr művészeti mozgalmak a fiatalokra építenek – s az általános tapasztalat az, hogy a művészetet értő közönség azokból lesz, akik fiatal korukban maguk is amatőrök voltak, nemcsak fogyasztották, de bizonyos szinten átérték, elemezték, tanulták a művészeteket. Az amatőr művészkedés ugyanis nemcsak közvetít, nemcsak kiegészíti a hivatásos művészetet, hanem külön funkciói is vannak. Vitányi Iván három sajátos funkciót állapít meg. Az első: a táncház divat, többeket ez csal oda; s a kérdés az, hogy ha ezek a fiatalok *az önművelő* – ugyanis „az amatőr alkotó módon él a művészettel, ezáltal jobban tudja befogadni, s életének szerves részévé, emberi fejlődésének, gazdagodásának részévé teszi”.⁷² A tevékenység elkerülhetetlenül kö-

72 A szövegből itt valószínűleg hiányzik valami, de így volt publikálva.

zösségben történik, az egyén „a közösséget mint élményt éli át” (s ez felmérhetetlen fontosságú folyamat!), nyilvánvaló tehát az amatőr művészi tevékenységnek a *közösségnevelő* funkciója is. S a közösség jövőjét a progresszív gondolatok, elvek melletti kiállással lehet előkészíteni, az amatőr művészeti tevékenység is erre orientálja tagjait – nyilvánvaló a tevékenység *politikai* funkciója is.

Arra, hogy ez a tevékenység alapvető formái jegyeiben milyen legyen, kétféle út kínálkozik; az újítás, a hagyományok lerázása, az érzelmek gátlástalan kifejezése (ez tulajdonképpen a nehezebb, mert a deklarált újítás gyakran – s nem tudatosan – valamely régi sablonra köthet ki) –, vagy megragadni, megtanulni valamiféle hagyományt, egy olyan FORMÁT, melynek lényege az, hogy az alkalmazkodónak kevésbé kell önmagára figyelnie, hiszen megvan az adott, amelyet reprodukál. De ha elfogadta azt az adottat, ha ebbe belehelyezkedett, az önkifejezésnek, a variálásnak több jelentősége van. A történelmi kor függvénye, hogy mikor melyik út járható. Az, hogy a szórakozás-művelődésrendszer melyik pólusán helyezkednek el a fiatalok, azaz a szabadidő-eltöltés milyen módját választják, az nem pedagógiai, hanem társadalmi kérdés, a gazdasági-társadalmi fejlődés következménye. A népi kultúra formáinak ápolásából is csak akkor és ott lesz mozgalom, amikor és ahol kezd feledésbe merülni.

Ezzel kapcsolatosan furcsa kettősség jelentkezik a szakemberek s a közvélemény vélekedésében. Az előbbi hangsúlyozhatja, hogy a népművészet, népköltészet mint élő, ható, gyarapodó kultúra már nincs, megszűnt, ha az utóbbi felemás, *hagyományos elemeket* is magába foglaló kulturális közegét még mindig az eredetinek, értékesnek hiszi. De ez már a változó értékek, az érték tudat problémája. A lényeg az, hogy a társadalmi körülmények, az urbánus vagy rurális jelleg, a foglalkozás, végzettség, valamint a hagyományos paraszti kultúrától való eltávolodás mértéke határozza meg elsősorban azt, hogy mivel tölti szabad idejét a fiatal, konkrétan: jár-e néha táncházba, tagja-e a törzstagok gárdájának, jól érzi-e ott magát. Ez persze akkor lehetséges,

ha már van táncház.

Ehhez pedig zene kell, parasztzene. Jelenleg csak elvétve, egy-két elzárt helyen maradt fenn az a stílusú zenélés – a kötött táncrenddel együtt –, amely a múlt század parasztkultúráját jellemezte, s ami most a táncházban felcsendült. Ide kellett eljutniok, itt kellett tapasztalatot szerezniök a táncházzeneészeknek. Nagyon szerencsés körülmény, hogy a népzenei gyűjtés munkáját Vikár Béla, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lajtha László, majd a hazai szakembergárda: Jagamas János, Szenik Ilona, Demény Piroska, Kallós Zoltán, Almási István, Könczei Ádám elvégezték. Gyűjtését első pillanattól a táncházzeneészek rendelkezésére bocsátotta Kallós Zoltán, aki így is, másban is a legkitartóbban támogatta az alakuló zenekarokat és táncházakat. A zenészek egy része konzervatóriumot végzett vagy végez; a Barozda vezetője, Pávai István, muzikológus pedig a fiatalok közül a legjelentősebb gyűjtőmunkát mondhatja magáénak. De például Zakariás Attila, Szép Gyula is sokat jár gyűjteni; s mások is, a Kalákával vagy magányosan, igyekeznek magnószalagra rögzíteni a még feltáratlan anyagot.

A zenére pedig már táncolhatnak, akik tudják a táncokat. Sajnos, szakoktatók, akik a sajátos műfaj: a táncházban eredeti néptáncstanulás metodikájával tisztában lennének, egy-két kivételtől eltekintve, nincsenek. Zakariás Erzsébet kezdte el majd minden táncházban a tánctanítást, szerencsére akadtak követői is, s ma már a legtehetségesebb táncházások közül kiemelkedett „táncanárok” terjesztik a széki, Küiküllő menti, vistai,⁷³ gyimesi táncrendet, táncokat.

S ha már kialakult a zenészek és a táncot tudók törzsgárdája, akkor válik megvalósíthatóvá a mozgalom. Ekkor dől el, ki az, aki eljár táncházba, ki tanul táncot, ki az, aki csak nézelődik, ki az, aki többet nem is jön vissza. Kialakul a táncstudás szerinti, meg a „szerelés” szerinti hierarchia: farmerek, parasztingek, bársonynadrágok rangsora, kialakulnak a társaságok, előbb a zenészekhez való viszony (baráti kör), majd munkahelyek (diákoknál osztálytársak, évfolyamtársak) szerint. Kifejlődnek a szimpátiák s az ellenérzések, s érveket keresnek, létüket megindokolandó. De ez már a szociológiai kutatás, felmérés tág tere.

A mozgalom alakulóban, változóban, felfelé ívelőben van, s ezért kevésbé átlátható. De a kérdést feltehetjük, ha nem is kapunk rá kimerítő választ: mi is hát *a táncház itt náluk?*

Tagadhatatlan, hogy a fiatalok egy részét foglalkoztatta és foglalkoztatja a hajdani parasztság világa. Van egy kutatógárda, amelyik kötetek sorában jelenteti meg hosszú évtizedes feltáró munkájának eredményeit. A táncházban a két nemzedék törekvései, szándékai találkozhatnak – s az ideális az lenne, hogy ez ne csak deklaráltan, kis mértékben, hanem valóban és teljes mértékben megvalósuljon. Kutatók mindig is hangsúlyozták, örülnek annak, hogy a „táncház... a hagyományos népi műveltséget igyekszik megismertetni a fiatalsággal, a nagyközönséggel” (Almási István, *Művelődés*, 1979. 8.), valamint „jellegéből adódóan sajátos formában tudatosítja a hagyományaink iránti érdeklődés szükségességét” (Kallós Zoltán, *uo.*). De jellemző alapállás: „Előbb a tudomány, azután a lelkesedés; előbb a tanulás, azután az alkotás. A halhatatlan értékeknek kijáró alázattal, tisztelettel és szeretettel” (Farágó József, *uo.*). Ez bizonyos szempontból téves, ugyanis a halhatatlan értékek a fiatalokat annyiban készítetik alázatra, amennyiben ezek az értékek általuk is választhatók, továbbépíthetők. Ügyelni kell a követelmények felállításánál: könnyen megtörténhet, hogy a nemzedéki, kétféle, két oldalról való közelítés sajátosságai miatt, a közös célok megvalósításában párhuzamosan, s nem érintkezve halad a két nemzedék. Mindig vannak átmenetek – de világos, hogy a kutatóknak a tudomány, a tanulás a fontosabb, míg a fiataloknak ezen túl az önmegvalósítás, az alkotás, s ehhez csak formát, elemeket vesznek át a paraszti hagyományból. Ha valóban ható, nevelő munkát akarnak végezni, a kutatóknak ezt is mérlegelniük kell. A táncház nem ifjú kutatók gyülekezete – bár bizonyos, hogy aki ide eljár, szükségszerűen sok mindent megtud a népi kultúráról; de a fiataloknak hányadrésze jár ezért, s hányadrészük akar csupán táncolni, zenét hallgatni, szórakozni, hiszen: táncolni igazi, emberi öröm.

⁷³ Lásd a 46. lábjegyzetet.

Mert a táncház elsődleges funkciója itt, ebben a környezetben is: *zenés-táncos szórakozás*. Ehhez járul egy másik fontos funkció: *közösséget nevel* a közös tánctanulással, az értékek közössé tételével. Táncházainkban anti-institucionista jellegről nem beszélhetünk, hiszen első pillanattól kezdve, éppen a szakemberek, valamint a tévé támogatása, a szervezés jellege miatt volt egy erős intézményesülési tendencia, melynek oka a kulturális mozgalmakon túl keresendő. A táncház harmadik, a sajátosságok miatt kiemelt funkciója (erről már szó esett): *a kulturális hagyomány-tisztelet (és ismeret) fenntartása*; ez annál is inkább létező és erős, mert találkozik a történelem, a változás megismerésének, magyarázásának igényével. A kirajzolódó kép pontosítása érdekében a funkciók köréhez kapcsolódó, erre ható problémákról is szólni kell. Jelenleg rendszeresen eljárnak táncházba, hatnak-e rájuk a divaton túli tényezők? A táncház: még csak elitmozgalom, még nincs igazi tömegalapja – hiszen még fiatal, nem volt kifutási ideje, mondhatnánk. De vajon nem általánosabb tendenciák rejtőznek emögött? Vajon nincs-e megvalósulásukban (és lásd: a szabadidő-eltöltés módja elsősorban társadalmi kérdés!) egy kizáró jelleg, hiszen nyilvánvaló: jelenleg diák, egyetemista (és értelmiségi származású) a mozgatók és az alaptagok nagyobb része? Mi lesz velük öt év múlva, ha elvégzik tanulmányaikat, s elhelyezkednek? Mi lesz a fő szabadidő-tevékenységük? Az alapokon túl (van 6 városban 6 együttes, 7 táncház; a törzsközönség kielégítően tud néhány táncrendet) merre, hová fejlődik a mozgalom? Lesz-e szó Táncháztalálkozón a városi táncházakról? Mennyiben alakul ki, érvényesül a zenei nyelvek iránti intolerancia-tolerancia; milyen zenében látnak majd művészi, melyikben használati értéket, s melyiket utasítják majd el a táncházasok?

Az eddig elhangzott, deklarált célokat (egy-két kivétellel), sajátjaikból kiindulva, az idősebb nemzedék képviselői fogalmazták meg. Mikor kerül sor a korrekciók elvégzésére? Mikor fognak a mozgalomnak a jelenlegi tömegkultúra feltárására, megértésére gondoló tagjai első kutatási eredményeikről beszámolni, mikor fogják saját, nemzedék-specifikus értékeiket megalkotni? A társadalomtudományok jelenlegi nagy becse vajon azt jelenti-e majd, hogy a társadalom valóságát jól ismerő, abban jól tájékozódó, hagyományt s haladást mérlegelő egyéniségek lesznek ennek a nemzedéknek, éppen azért, mert valamikor ifjúkorukban, a közös táncban, oly jó volt együtt figurázni; és aztán, egyszerre átalakul – de mintha elveszne – az az ifjúkori közösség?

Elhangzott a titulus: táncháznemzedék. Pedig „valaminek egészen a kezdetén állunk”. Pár száz fiatal rendszeresen eljár táncházba, Kalákában vettek részt, s érdeklőket, mint az alap, amelyen állnak, a népi kultúra. De ezzel együtt (s az azért, mert): a ma érdeklőket. A ma tartalmaitól, kényszerítéseitől meghatározva vizsgálják a népi kultúra formavilágát: milyenek ezek a formák, hogyan működhetnek a mában?

Gagy József

(Igaz Szó, 1980/8. 149–155.)